Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas 2003 m. vasario 22 d. Nr. 37 (8)

Saturday supplement February 22, 2003 No. 37(8)

Įamžinimo ženklai

Algimantas Zolubas

Po didelių Lietuvos ir užsienio lietuvių kelerių metų pastangų pralaužti biurokratinius barjerus, pasirodė (2003.01.25) pašto ženklas su Šveicarijos sūnaus, didžio Lietuvos patrioto Juozo Ereto atvaizdu. Pašto ženklo vertė 1,30 Lt rodo, kad jis labiau skirtas laiškams į užsienį. A. Ratkevičienės kurtame ženkle greta J. Ereto portreto matomas užrašas *Die vergessenen Balten*. Tai — pavadinimas 1973 metais išleistos J. Ereto studijos apie tris pavergtas Baltijos valstybes — užmirštuosius baltus. Tenka apgailestauti, kad į ženklą autorė neįdėjo nei lietuviško, nei šveicariško akcento (pvz., šių valstybių herbų), kurie būtų išplėtę ženklo funkciją, rodytų pasauliui Lietuvą, jos ryšį su Šveicarija. Dera pridurti, kad mūsų leidėjų pašto ženklai neturi nei Lietuvos tautinio, nei valstybinio veido, jie kosmopolitiškai, vienodai tiktų Mongolijai, Rusijai ar bet kuriai Afrikos šaliai, trumpai tariant, — leidėjai atkakliai laikosi sovietinės Lietuvos tradicijos.

Kas gi Lietuvai buvo Juozas Eretas ir kas Juozui Eretui buvo Lietuva?

Šveicaro Juozo Ereto (Joseph Ehret) likimą, jo viso gyvenimo veiklą Lietuvos labui lėmė lietuvis Mykolas Ašmys, gimęs 1891 metais Povilų kaime, Šilutės apskrityje. Jis buvo vienas šviesiausių Klaipėdos krašto jaunųjų patriotų, jį nuo vaikystės kankino kaulų džiova, tačiau kilnių idealų vedamas, baigė gimnaziją, įstojo į Karaliaučiaus universitetą studijuoti teisės. Žinias gilino Berlyno, Halės ir Fribūro universitetuose, buvo pasirįžęs visas jėgas atiduoti Lietuvai. 1918 metais M. Ašmys jau buvo užbaigęs disertaciją, bet netikėtai išsekusį organizmą pakirto ispaniškas gripas. Mirties akivaizdoje M. Ašmys pasikvietė savo studijų draugą ir bendradarbį J. Eretą ir prašė jį pavaduoti, nors metus dirbant Lietuvoje, jos labui. Nupiešė atgimstančios Lietuvos perspektyvas, išsakė savo troškimus. Spausdamas jau šąlančią draugo ranką, J. Eretas pažadėjo. Ir pažadą tesėjo ne vienus metus, o visą likusį gyvenimą, kol, pagal paties valią, 1984 m. kovo 13-ąją jo karstas buvo užklotas lietuviška trispalve.

Prof. Juozas Eretas.

J. Eretas — iškilus Lietuvos ir Šveicarijos mokslininkas, filosofijos mokslų daktaras, Lietuvos (vėliau Vytauto Didžiojo) universiteto profesorius, Lietuvių katalikų mokslo akademijos akademikas ir garbės narys, literatūros istorikas ir pedagogas, publicistas, JAV lietuvių rašytojų sąjungos garbės narys, visuomenės veikėjas, Lietuvos telegramų agentūros (ELTA) steigėjas ir pirmasis vadovas, pirmas inteligentas Lietuvos kariuomenės savanoris, uolus Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo skatintojas — gimė 1896 m. spalio 18 d. Bazelyje. Ten pat baigė gimnaziją. Studijavo germanistiką ir istoriją Fribūro, Bazelio ir Lozanos universitetuose. 1918 metais pradėjo dirbti Lietuvos informacijos biure Lozanoje, kartu su M. Ašmiu leido informacinius biuletenius ir žurnalą *Litauen*. M. Ašmio padedamas pradėjo mokytis lietuvių kalbos, susipažino su Fribūro universiteto studentais S. Šalkauskiu, K. Pakštu, V. Mykolaičiu-Putinu. 1919 m. dirbo spaudos specialistu prie Lietuvos misijos Berne, išleido informacinį leidinį apie Lietuvą vokiečių ir prancūzų kalbomis. Tais pačiais metais dr. J. Purickis, Lietuvos atstovas Berne, pakvietė J. Eretą darbuotis atstovybėje kaip spaudos atašė, o metų pabaigoje Lietuvos vyriausybė pakvietė į Kauną dirbti Užsienio reikalų ministerijoje patarėju ir organizuoti informacijos tarnybas. Įkūręs ELTĄ ir jai vadovaudamas, Aukštuosiuose kursuose dėstė vokiečių kalbą ir literatūrą, Dramos studijoje — visuotinę literatūrą ir meno istoriją. 1912 metais J. Tumo-Vaižganto pakviestas, prisidėjo prie Blaivybės draugijos atgaivinimo, įkūrė jos spaudos organą *Sargyba*, prisidėjo prie Lietuvos sporto lygos įsteigimo, redagavo pirmuosius lygos laikraščio *Sportas* numerius, kartu su Karoliu Dineika įkūrė Lietuvos gimnastikos ir sporto federaciją, federacijos laikraštį *Jėga ir grožis*, padėjo įkurti vaikų laikraštėlį *Angelas sargas*, vėliau pavadintą *Žvaigždute*. 1921 metais pradėjo vadovauti Kauno universiteto Teologijos-filosofijos fakulteto visuotinės literatūros katedrai. 1923 metais profesorius išrinktas į Lietuvos Seimą, buvo Lietuvos katalikų akademijos narys, visų jos suvažiavimų organizatorius.

1925 metais J. Eretas vedė studentę Oną Jakaitytę ir nuo tol, norėdamas pabrėžti šeimos lietuviškumą (pilietybę jau buvo priėmęs), pasirašinėdavo „Eretas-Jakaitis". Jie išaugino sūnų Juozą, filologą, dukrą Aldoną, dramos aktorę, Laisvę, piešimo mokytoją, Birutę, tarnautoją, ir Juliją, mokytoją.

Drauge su kitais J. Eretas 1927 metais įkūrė „Pavasario" liaudies universitetą ir tais pačiais metais organizavo Kaune jubiliejinį pavasarininkų kongresą. J. Eretas buvo aktyvus Ateitininkų sąjungos narys, dalyvavo renginiuose, skaitė paskaitas, kartu su V. Mykolaičiu-Putinu organizavo garsųjį studentų literatų būrelį „Satrija".

Lietuvoje J. Eretas išleido *Lengvosios atletikos vadovėlį* (kartu su K. Dineika), *Mušteiką ir kumščiasydį*, studijas apie mistiką H. Seuse, Eckehartą, Tauleri, Goethe ir studiją apie pastarojo santykius su L. Rėza. Aktyviai dalyvavo Lietuvos ir užsienio spaudoje, parašė daug straipsnių ir studijų *Logos*, *Židinyje*, *Soter*, *Naujojoje Romuvoje*, *Atheneum*, nuo 1936 metų bendradarbiavo katalikų inteligentų leidžiamame dienraštyje *XX amžius*, 1930-aisiais išrinktas Teologijos-filosofijos žurnalo *Atheneum* radaktoriumi.

1940 metais uždarius Teologijos-filosofijos fakultetą, visa profesūra, taigi ir J. Eretas, buvo atleista. Su šeima jis apsigyveno žmonos tėviškėje Pakorbūdžių kaime, Sintautų valsčiuje, slapstėsi pas ūkininkus nuo arešto. 1941 m. slapčia su šeima pasitraukė į Vokietiją, kur su šeima pateko į SS lagerius, tačiau Šveicarijos vyriausybės pastangomis buvo išvaduotas. Apsigyvenęs gimtajame Bazelyje ir tapęs Fribūro universiteto kancleriu, niekada nepamiršo savo antrosios tėvynės — Lietuvos. Keliavo po Europą ir Ameriką, susitikinėjo su lietuvių bendruomenėmis, skaitė paskaitas.

Užsienyje parašė ir išleido trilogiją *Tremtis — prakeikimas ar uždavinys*, *Mažosios tautos ir valstybės*, *Tremties lietuvis idėjų sūkuryje*, monografijas apie S. Šalkauskį, K. Pakštą, Pranciškui Jurui skirtą *Valančiaus šviesa už marių*, vokiečių kalba — *Užmirštieji baltai*.

Savo kūrybinę galią atidavęs savo antrąjai tėvynei Lietuvai, amžinajam poilsiui J. Eretas atgulė savo pirmojoje tėvynėje. Bazelio kapinėse Eretų giminės antkapiniame paminkle įrašyta: Cecilia Ehret-Boss 1859-1941, Ona Jakaitytė-Eretienė 1898-1954, Aldona Lange-Ehret 1928-1976, Joseph Ehret-Jakaitis 1896-1984, Laisvutė Ehret 1932-1993.

Kitas J. Ereto atminimo įamžinimo ženklas buvo 2001 metais „Naujojo amžiaus" leidyklos išleistas jo *Die vergessenen Balten* vertimas į lietuvių kalbą.

Savo kūrinius J. Eretas rašė lietuvių kalba, tačiau leidinį skyrė ne tik „tiems, kurie Tėvynėje be laisvės ir tiems, kurie laisvėje be Tėvynės", bet ir kitoms šalims, todėl parašė labiau paplitusia vokiečių kalba. Kitas, jaunesnės kartos patriotas Amerikoje gyvenantis lietuvis Algis Liepinaitis, atkreipė dėmesį į studijos aktualumą, organizavo jos vertimus į anglų, prancūzų, italų, ispanų ir portugalų kalbas, išplatino ambasadoriams, politikams, žurnalistams Šiaurės bei Pietų Amerikoje, Europoje. Amerikos lietuvių žurnalistų sąjungos pirmininko žodžiais, „profesoriaus Ereto balsas tikriausiai būtų likęs šauksmu tyruose, jeigu kažkur tarp lietuvių pabėgėlių nebūtų atsiradęs asmuo, dirbantis ta pačia jausmo banga, kuris suprato to šauksmo galią". Grožvydas Lazauskas dr. J. Eretą įvardijo kaip tarptautinį Pabaltijo šauklį, o A. Liepinaitį — kaip tarptautinį leidėją. Pats J. Eretas A. Liepinaičiui rašė: „Stebiuosi Jūsų idealizmu! Linkiu ištvermės šiame kelyje, nes jis vienintelis, kuris žada gero Amerikos lietuviams ir pačiai Lietuvai. Visiškai pritariu, kad reikia mums išeiti iš savo kiauto — kas mums iš tokio lindėjimo savo kevale?! Reikia mums prisistatyti tiems, kurie gali mums padėti".

Sprogusios bombos įspūdį ir didžiulį SSRS protestą *Užmirštieji baltai* sukėlė 1975 metais Helsinkio Konferencijoje dėl taikos ir bendradarbiavimo, nes juose buvo nušviestas Lietuvos, Latvijos ir Estijos įjungimas į SSRS, Molotovo ir Ribbentropo slaptieji protokolai, o išviešinimas prisidėjo prie prijungtimo pasmerkimo.

Ilga buvo *Užmirštųjų baltų* kelionė į Lietuvą: vertimas į lietuvių kalbą Amerikos lietuvio A. Liepinaičio iniciatyva (kaip ir jo vėlesnė iniciatyva dėl pašto ženklo) pasirodė beveik po trijų dešimtmečių, kai buvo išleistas vokiškasis leidinys. Ši studija tebėra aktuali dabar, nes atėjo apsisprendimo metas: Vakarai, Rytai ar pilkoji zona, Europos Sąjunga ir NATO, Rusijos „globa" ar nežinomybė?

J. Ereto atminimo įamžinimo ženklu reikia laikyti neseniai pasirodžiusią leidyklos „Pasvirės pasaulis" profesoriaus monografiją *Kazys Pakštas (Tautinio šauklio odisėja)*. Tai — pakartotinis leidinys (pirmas leidimas, „Lietuvių katalikų akademija", Roma, 1970).

J. Ereto ir jo žmonos O. Eretienės atminimo įamžinimo ženklu tapo Ipolito Užkurnio sukurtas ir prie Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos fakulteto pastatytas paminklas. Lietuvos ir Šveicarijos herbai paminkle liudija taurumu ženklintus dviejų valstybių ryšius, mirties akivaizdoje duoto žodžio tesėjimą, auką kilniems idealams.

Lapkričio 9 d. Jaunimo centre Lietuvių rašytojų draugijos ruošto literatūros vakaro dalyviai. Iš kairės: Teresė Pautieniūtė-Bogutienė, Audra Kubiliūtė-Daulienė, Vilija Vakarytė, Eglė Juodvalkė, Regina Oraitė, Nijolė Jankutė-Užubalienė, Stasys Džiugas, Kornelijus Jazbutis, Stasė Vanagaitė-Petersonienė (Rašytojų draugijos pirmininkė), Alfonsas Tyruolis-Šešplaukis.

Lietuvių rašytojų draugijos 2002 m. veiklos apžvalga

Vienerius metus nusinešė laikas, atnešdamas ir liūdesio, ir džiaugsmo.

Daug liūdesio patyrė 2002 metais Lietuvių rašytojų draugija, nes iš mūsų tarpo Amžinybėn iškeliavo šie mums brangūs rašytojai: poetas Balys Auginas, poetas Bernardas Brazdžionis, rašytojas Jurgis Jankus, poetė Dalia Staniškienė, kun. prof. Antanas Rubšys, rašytoja Sonė Pipiraitė-Tomarienė.

Lietuvių rašytojų draugija liūdi jų netekusi ir nuoširdžiai užjaučia mirusiųjų artimuosius.

Draugija turi malonių žinių ir džiaugiasi, kad 2002-aisiais buvo kūrybingų rašytojų. 2002 m. išleistos ir atiduotos LRD-jos archyvui šios knygos: *Bernardas Brazdžionis grįžta į Lietuvą*, Nijolės Jankutės eilėraščių rinktinė *Vasara išeina*, Eglės Juodvalkės poezija *Veidrodis ir tuštuma*, Julijos Švabaitės-Gylienės poezija *Kur šią naktį nakvosi*, Rimo Vėžio poezija *Šešėliai veidrodyje*, kun. dr. Kęstučio Trimako *Ieškančiojo pėdsakai* (evangeliniai mąstymai).

Alė Rūta 2002 m. išleido knygą *Tyloj kalbėsi*. Tai skausmingos elegijos sūnui Arimantui tragiškai žuvusiam prieš kelerius metus. Tai visos Arbų šeimos literatūrinis paminklas sūnui ir broliui, nes visa šeima jį kūrė. Alės Rūtos eiliuoti žodžiai — mama, paminklo autorius (viršelyje) architektas Edmundas Arbas — tėvas, knygos apdaila ir apipavidalinimas Rasa E. Arbas — sesuo, prozinis vertimas į anglų kalbą Vijolė Arbas — sesuo.

Kitais metais gautos knygos LRD-jos archyvui

Kun. dr. K. Ambrasas, SJ, *Kilimandžaras; Kristaus kančia, stiprink mane;*

Kristaus kančios apmąstymai;

Estera Alšėnienė *Išalusi valtis;*

Balys Auginas *Namų pašvaistė;*

Sofija Ambrazevičienė *Tėvynės pakluonėse;*

O. B. Audronė (Balčiūnienė) *Amžini vasariai;*

Dr. V. Auryla *Lietuvių egzodo vaikų ir jaunimo literatūra (1945—1990);*

B. Brazdžionis *Šiapus ir anapus mūsų laiko;*

Stasė Bajelienė *Pro metų langus;*

Kazys Bradūnas *Užeigoje prie Vilniaus vieškelio;*

Apolinaras Bagdonas *Žodžiai į tolį;*

Vitalija Bogutaitė *Apmąstymai arba pokalbis su savimi;*

Joseph Benius *P-Rus and Rus* (Balto aisčių civilizacijos likučiai);

Keistutis P. Devenis *Lietuvos pradžia ir Deltuvos istorija;*

Stasys Džiugas *Kiškučio vardinės* (III laida);

Kotryna Grigaitytė *Tylos valanda;*

Algirdas Gustaitis *Algio Trakio ir Taksiuko Šleivio nutikimai;*

Hypatia Yčas *Spring time in Lithuania;*

Nijolė Jankutė *Atvirukai;*

Eglė Juodvalkė *Mnemosinės vėrinys;*

Jurgis Jankus *Severiukas;*

Adomas P. Jasas *Būk palaimintas;*

Bronius Juodelis *Kelionė į nežinią;*

Paulius Jurkus *Ant Vilnelės tilto;*

Juozas Almis Jūragis *Akmens ir paukščio metas;*

Ada Karvelytė *Ne tie varpai;*

Anatolijus Kairys *Šviesių dienų takais;*

Julius Keleras *Baltas kalėdaitis;*

Romualdas Kisielius *Žiedlapiai;*

Juozas Končius *Kelionė į paslapčių šalį;*

Dr. Juozas Kriaučiūnas *Skolą grąžino;*

Juzė Krištolaitytė *Nedainuoti žodžiai* ir *Pavasario vėjai;*

Audra Kubiliūtė-Daulienė *Mįslingos kaladėlės;*

Dr. Antanas Lipskis *Eilės iš memuarų, Žvilgsniai;*

T. Lapis (Laimutė Tornau) *Jonės gijos;*

A. Lauciūtė-Lukšėnienė *Barakudos dienoraštis* Kanados lietuvaitės užrašai;

Pilypas Narutis *Tautos sukilimas;*

Irena Norkaitytė-Gelažienė *Baltoji paukštė;*

Tadas Navickas *Katalikų bažnyčios istorijos pagrindai, Vyskupas Vincentas Podolskis* (1904—1960);

Tadeus Navickas *The Fate of may uncles; My thirty poems and one short story, Why we chose West;*

Petronėlė Orintaitė *Ką laumės lėmė, Liepalotų medynuose;*

Mirga Pakalniškytė-Girniuvienė *Senojo bokšto paslaptis;*

Aleksandras Pakalniškis *Mes grįžtame;*

Sonė Pipiraitė-Tomarienė *Pajūralio pagrandukas;*

Virginija Paplauskienė *Išėję sugrįžti;*

Aleksandras Radžius *Paukščių taku;*

Alė Rūta *Vargingos tėvynės vaikai;*

Česlovas Senkevičius *Ketvirtoji upė;*

Dr. Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis *Lietuvių ir pasaulinės literatūros baruose*, antroji knyga;

Antanas Šimkūnas *Kalbėsim, kol gyvi;*

Juozas Toliušis *Tryliktoji laida;*

Kun. dr. Antanas Rubšys *Šventojo Rašto kraštuose;*

Vytautas Volertas *Viešnagėje pas Dievą, Baubonis;*

Vanda Vaitkevičienė *Du draugai, Spindulėlis, Pasakų pasaulis;*

Dr. Jonas Zdanys *Dotnuvos stoty, Aušros daina.*

Ačiū visiems autoriams, atsiuntusiems knygas LRD-jos archyvui.

Nukelta į 4 psl.

Šio šeštadienio priedo puslapiuose

Išleistas J. Ereto pašto ženklas; Lietuvių rašytojų draugijos veiklos apžvalga. — 1 psl.

Įteikta Vaižganto premija; apie dail. A. Steponavičių. — 2 psl.

Prancūzai vertina lietuvių rašytoją; svetimybės lietuviškose pavardėse. — 3 psl.

Paminėta VDU bibliotekos sukaktis; studentai jungiasi į Lietuvos Nepriklausomybės šventės iškilmes. — 4 psl.

Darbais apvainikuota kūryba

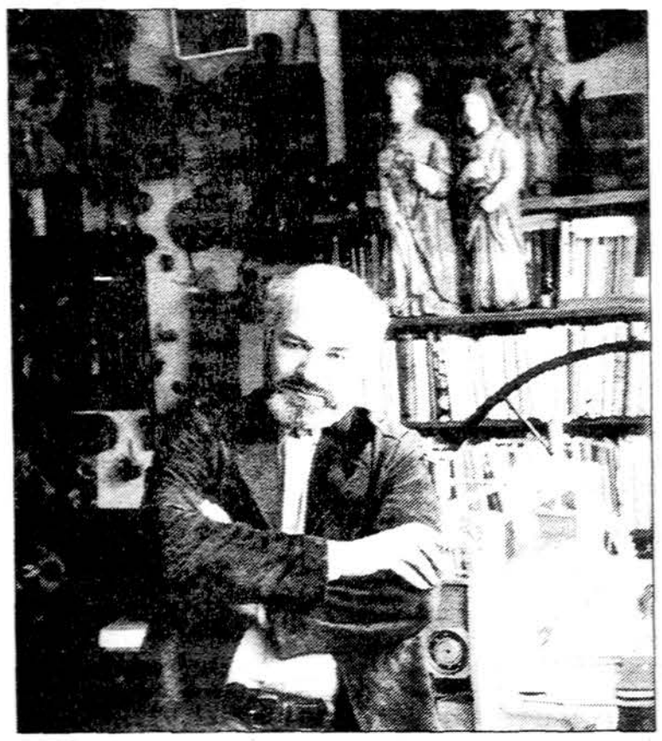

Dail. Algirdas Steponavičius.

Lietuva pagerbė žymaus dailininko Algirdo Steponavičiaus (1927-1996) atminimą. Vilniaus Rotušėje atidaryta išplėstinė šio dailininko kūrybos paroda. Gausiai susirinkusiems žiūrovams, kolegoms ir miesto svečiams buvo pristatyta ir knygynuose jau pasirodžiusi 255 puslapių knyga *Algirdas Steponavičius. Būties švytėjimas.* Puikiai suformuotą, rimtą, reprezentacinį leidinį parengė ir apipavidalino A. Steponavičiaus žmona grafikė Birutė Žilytė. Knygos leidybai panaudotos J. Grikienio, R. Rakausko, A. Lukšėno, K. Stoškaus nuotraukos. A. Steponavičius kūrė knygų iliustracijas, estampus, molbertinę ir sienų tapybą. Už iliustracijas 1965 m. Leipcigo mugėje apdovanotas aukso medaliu, tarptautinėje iliustracijų parodoje Bratislavoje 1989 m. — „Aukso obuoliu", yra pelnęs I. Fiodorovo diplomą Maskvoje bei Jono Kazimiero Vilčinskio diplomą už gražiausią iliustruotą knygą Lietuvoje. 1990-aisiais metais jam įteikta Nacionalinė premija. Dailininkas apie 10 metų kūrė P. Cvirkos *Nemuno šalies pasakų* — maždaug 150 piešinių ciklą. „Galima sakyti, kad dailininkas pats parašė grafikoje išmoningą gyvenimo knygą, sukūrė fantastišką universumo modelį", — taip apibūdina šį titanišką darbą I. Korsakaitė. Ne mažiau išraiškingos iliustracijos knygoms *Šepetys Repetys,* V. Krėvės *Dainavos šalies senų žmonių padavimai,* K. Kubilinsko *Varlė karalienė,* įspūdinga, drąsi ir visiškai nebūdinga tam laikmečiui sienų tapyba (kartu su B. Žilyte) Valkininkų vaikų sanatorijoje.

A. Steponavičius dirbo sunkiu ir nepalankiu laikotarpiu, kai daugelis kūrėjų, negalėdami laisvai reikšti savo minčių, slėpė tikrąjį savo kūrybos potencialą arba kūrė planus ateičiai. Lengviau alsavo grafika, apeliuodama į liaudies meno tradicijas, orientuodamasi į 1937 m. pasaulinėje Paryžiaus meno ir technikos parodoje demonstruotus savitus lietuviško meno tradicijų klodus. Didelę reikšmę Lietuvos grafikai turėjo kadaise Lietuvoje studijavę, o vėliau pasaulio meno patirtį absorbavę, išeivijos menininkai: V. Ignas, V. Petravičius, P. Augius-Augustinavičius, T. Valius, V. K. Jonynas, V. Ratas-Rataiskis ir kiti. Lietuvoje, nacionalinių kultūros vertybių pasekmėje, plėtojosi pirmaujanti vaizduojamųjų menų pynėje A. Skirutytės, A. Makūnaitės, V. Valiaus, S. Valiuvienės, B. Žilytės, V. Kalinausko, P. Repšio, A. Každailio, R. Gibavičiaus ir kitų grafika.

A Steponavičiaus darbai išsiskyrė nuostabiu gebėjimu tautiniams kultūros klodams suteikti modernistinę, struktūriškai įdomią, įtaigią formą. Siurrealistiški kontrastai, ekspresionistinis nuotaikų aštrumas, liaudiški, neretai jumoristiški tipažai — tai tik keletas išskirtinų A. Steponavičiaus kūrybos bruožų — kas geriau, jei ne amžininkai gali nušviesti bendražygio kūrybą? Knygoje nurodytoje bibliografijoje daugiau nei šimtas straipsnių apie grafiko kūrybą. Kai kurie iš jų sutrumpintu pavidalu pateikiami skaitytojui. „Jis buvo mąstytojas romantikas, išsiugdęs didžiulę valią ir nepažeidžiamą filosofinę nuostatą — jokiomis aplinkybėmis buitis neįtraukdavo jo į savo pragaištingus verpetus. Nejausdamas laiko slinkties, jis tyrinėjo dvasią — „klausiančiąją būtį", metafizinę pasąmonės patirtį dosniai dalydavo visiems, kas prisiliesdavo prie jo kūrinių", — rašo dailininkas V. Valius. Jautriais prisiminimų takais, paliesdama pačią kūrybos gelmę, keliauja dailininko žmona B. Žilytė: „Algirdą traukė komponavimo magija. Jam svarbi kiekviena detalė, jos forma, siluetų pakraščiai, jų sąlyčiai su erdve ir tarpusavyje... Algirdas domėjosi lietuvių tautodailės ir kitų tautų meno archajiškomis formomis, moderniųjų dailininkų kūryba. Buvo atviras gyvenimui, gamtai, žmonėms, kultūros reiškiniams, pasaulio įvykiams. Brangino vienatvės tylą, kūrybai ir apmąstymams skirtą laiką. Turėjo ypatingą Malonę — sugebėjimą nuolat buvoti filosofinėje apmąstymų gelmėje, esminių būties paslapčių erdvėje". Knygoje gausu autentiškų paties dailininko išmąstymų apie kūrybą, pasaulėjautą, dailininko pašaukimą. Tai bene patys įdomiausi albumo puslapiai. „Steponavičius turėjo dar vieną Dievo dovaną — raiškiai, giliai ir taikliai apibūdinti savo pasaulėjautą, apsakyti kūrybos stebuklą. Rašytinis dailininko palikimas tiksliau nei kritikų rašiniai atskleidžia jo kūrybinį fonomeną"; — rašo D. Zovienė. Iš rašytų atsiminimų ryškėja menininko asmenybė, kūrybos šaknys. „Dailininkas man yra panašus į mitinę būtybę, keistuolį alchemiką, kuris tik jam žinomu būdu aktualizuoja savo dvasinę energiją ir kuria naują daiktą, jungiantį savyje įvairovės dosnumą ir ramybės pilnatvę, materiją ir dvasią, gyvenimo, tiesos ir Amžinybės elementus. Kūryba — tai pasaulio apsireiškimas, įvykstantis per individualią menininko būtį", — teigia A. Steponavičius. Jis bando savyje rasti atsakymus į klausimus — Iš kur atsiranda gabumai, vidinė būtinybė kurti? Gal tai paveldėjimas, aplinka, atsitiktinumai?

„Bobutė priiminėjo gimstančius vaikus. Mama šifravo ir skaitė Egipto hieroglifus. Tėvelis — knygų mylėtojas, įžymus spaustuvininkas, pirmojo ir vienintelio Lietuvoje *Spaudos meno* žurnalo leidėjas ir redaktorius. Rūpinosi spaustuvininkų rengimu, sudarinėjo lietuvišką poligrafijos terminų žodyną, ragino kurti savą, lietuvišką spaudos meną. Piešė ir rašė eiles. Senelis, Juozapas Steponavičius... Buvo įvairių amatų meistras, piešdavo iškabas, įrišinėjo knygas, mūrydavo krosnis. Kaip knygrišys asmeniškai pažinojo daugelį savo krašto šviesių žmonių. Spaudos draudimo laikais slėpė knygnešių atneštas lietuviškas knygas ir platino jas po apylinkes. Caro žandarai ne kartą krėtė senelio namus, grasino jam Sibiru", — rašoma knygoje.

Leidinyje gausu ikonografinės medžiagos, bylojančios ne tik apie vieną dailininką, bet ir tuometinį Lietuvos kultūros procesą. Čia jūs pamatysite Anapilin išėjusių, tačiau Lietuvai brangių žmonių atvaizdus, pajusite meno parodų alsavimą. Maloniai nuteiks kaligrafiški autoriniai dailininko Naujametiniai pasveikinimai, laiškai „paraštėse" žmonai, artimiausiems draugams. Knygą praturtina dokumentinės, svarbesnių įvykių datos, A. Steponavičiaus straipsnių ir pokalbių sąrašas, personalinių ir grupinių parodų vaizdas, filmuotos medžiagos sąvadas, vertimai anglų kalba. Lietuvos Kultūros ministerijos, Kultūros ir sporto rėmimo, Sauliaus Karoso labdaros ir paramos fondo, Lietuvos dailininkų Sąjungos, Soroso šiuolaikinio meno centro, kultūrinės inteligentijos padedama, R. Paknio leidykla gražiame popieriuje, puikiu šriftu išleido knygą — visavertiškai atspindinčią iškilaus lietuvio dailininko kūrybą. Knygą, kokią visuomet norėjo matyti pats dailininkas, su puslapių sklaidoje atsiverian-čiais magiškais grafinių vizijų ir meninės darnos ženklais.

Vida Mažrimienė

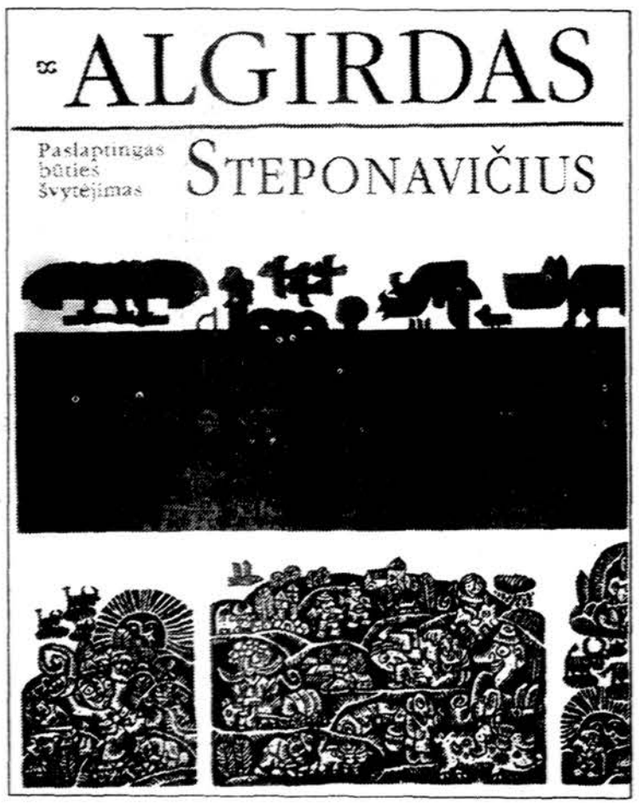

Neregėtas svečias

Rimantas Vanagas

Vakarop ėmė stipriai šalti, dangus skaisčiai paraudo ir ledeliu apsitraukus mūsų gatvytė taip suspindo, kad traukė ašaras. Prisimerkiau. Ir staiga iš vakarų pusės, regis, iš pačios ledinės saulės išniro mažas kresnas žmogus, ilgais šarmotais plaukais, persimetęs per petį pailgą maišą, tempiantis rogutes su kažkokiais pūpsančiais, skudurais apvyniotais daiktais. Renginys buvo toks netikėtas ir fantastiškas, kad aš it užburtas stovėjau ir laukiau, kas bus toliau. Keistasis keleivis vis artėjo, nesidairydamas, lyg nejausdamas nei akinančio raudonumo, nei geliančio speigo, tik kartkartėm stabteldamas ir atsigręždams į rogutes. Maniau, kad jis taip ir prašliuoš prošal, bet, pamatęs mane, sustojo ir be jokių įžangų tarė:

— Kviesk vidun. Kojų visai nebejaučiu.

Nejučia žvilgtelėjau į jo kojas: batai buvo ne tik nušleivoti, bet ir nežieminiai, tokie, kaip ir mano — kiaulės odos „branavykai" su geležinėmis kniedėmis.

Aš, žinoma, be kvapo nėriau kieman: nepaprastas svečias pas mus! Susidomėjo ir tėvas; žvilgtelėjęs pro langą, nudžiugo:

— A, Ulba!

Tėvas mėgo visokius svečius, net padegėlius ar į čigones panašias besarabes, sodindavo prie stalo, iškvosdavo iš jų keisčiausių istorijų — ir tik po to duodavo rublį ar ką nors valgoma. Man tai nepatikdavo, atrodydavo, tarsi tėvas reikalautų atlygio už išmaldą, nors atklydėlis paprastai būdavo alkanas ir pavargęs! Tačiau atsakymus į nepabaigiamus klausimus ryte rydavau.

— Pagarbinti! — iškilmingai pasveikino Ulba duryse pasirodžiusį tėvą, nusiėmė maišą ir ėmė atrišinėti rogučių turtą. Iš skudurų išsinėrė nematytas neregėtas būgnas, apkalinėtas blizgančiom skardom, bet, matyt, nelabai sunkus, nes Ulba gan lengvai jį pakėlė ir įnešė į virtuvę. Atrišo ir maišą — iš jo išlindo lyg smuikas, lyg kanklės. Tada svečias, vis netardamas nė žodžio, atsisėdo ant taburetės, įsikišo burnon kažkokią skiedrelę ir pradėjo minti pedalą — beveik kaip mama prie kalavarto... Ir kad užgrojo, kad sudundėjo, kad sušvilpė visas orkestras! Nieko didingesnio mūsų namų sienos dar nebuvo girdėjusios. Garsas buvo toks, jog, atrodė, pasikels lubos. Nepasikeitė tik Ulbos veidas — kaip buvo, taip ir liko šalčio nudegintas, neįžvelgiamas. Užtat šėlo ir raitėsi polkutė:

Jūs mergytės, jūs berniukai,
jūs raudoni obuoliukai,
šokit, ūžkit ir dainuokit,
ir man seną pavaduokit!

Tankiai bėgu per bažnyčią,
vyrų pusėn žiūriu tyčia,
bet nerūpiu nei vienam,
nei girtuokliui, nei senam!

Vos užgesus polkai, susiūbavo gal linksmas, o gal ir labai liūdnas valsas:

Dievuliau mano, kas čia gali būti,
Baigiu pasenti tarp žalių rūtų.
Nupliko kasos, išbiro dantys —
ir sumažėjo visas užantis!

Buvau pritrenktas, sužavėtas ir trankios muzikos, ir neregėto spektaklio; tėvas irgi smagiai sukosėjo — garantuoju, jam labiausiai patiko paskutiniai žodžiai — o mama sukruto kurti krosnį ir sumušė kiaušinienę. Nieko nelaukęs, tėvas taukštelėjo butelį.

— Ant šilumos! — pareiškė, kliukindamas stikliukus.

Tikėjausi, kad mama pasakys savo įprastinį „ir kaip iškentėjai iki progos!", bet šįkart jokio priekaišto neišgirdau. Ir baisiai nudžiugau, kai tėvai pasiūlė Ulbai nakvynę.

Taip susipažinau su Ulba — viso Anykščių krašto keistenybe ir garsenybe. Svečiavosi jis dažnuos namuos, žmonės matė jį visuos keliuos ir kraštuos, ir kai po keturių dešimčių metų pradėjau domėtis jo gyvenimu, atsišaukė visas pulkas jį pažinojusių. Tiesa, jų pasakojimuose tiek prieštaringų versijų ir detalių, kad sprandą gali nusisukti. Ką padarysi — apie jį niekas nerašė, išskyrus nebent vieną trumputį beletrizuotą epizodą knygoje „Žmonės prie vieškelio", kurios autorius — Ulbos žemietis (nuo Andrioniškio...) Antanas Drilinga. Atsiminimai apie jį ėjo iš lūpų į lūpas, galimas daiktas, papildomi grynais prasimanymais ir šitaip virsdami savotišku epu, lengenda. Dabar net jo vardą retas bepamena (o ir kam jis, jei pavardė stebuklingai nusako jo talentą ir pašaukimą?) taigi Ulba — jau lyg ir jungtinis krašto herojus, kažkuo primenantis Tadą Blindą. Skirtumas tik toks, kad vienas gynė prastuolius robinhudiška narsa, o kito misija buvo linksminti juos varguose ir nelaimėse...

Tiesa, tarp mano pašnekovų pasitaikė ir tokių, kurie nustebę klausė: o kam gi rašyti apie Ulbą, ką jis nuveikė? Šių žmonių savo ruožu norėčiau paklausti: o ką didingo nuveikė ant kraigo visą vasarą kalenęs gandras, kad laikome jį nacionaliniu paukščiu? O ką nepaprasta nuveikė gimtinės molio grumstas ar smėlio sauja, kad jų garbei kuriame dainas, ilgimės jų, sapnuojame juos? Rašyti apie profesorių ar kunigą, žinoma, būtų nepalyginti lengviau, bet... Argi mes neklystame, manydami, jog žmogaus didumas pareina vien nuo titulų, pareigų, storų knygų ar aukso puodų? Kaip dažnai savimi patenkintas tūzas, visų garbinamas politikas ir netgi tas, kuris užsidirbo paminklą, prabėgus vos keleriems metams po jo mirties, išnyksta iš žmonių širdžių ir atminties kaip pernykštė žolė ar sniegas. O štai Ulbos būgnas ir smuikolas, šuva ir dainos ir šiandien prisimenamos kaip vaikystės pasaka. Todėl be jokių išlygų įtraukiau jį į spalvingiausių originaliausių mūsų krašto asmenybių galeriją, kurią pats sau vadinu „mažaisiais didžiaisiais anykštėnais".

Sudėjęs krūvon visus prisiminimus apie garsųjį muzikantą, pabandžiau atkurti tuos jo gyvenimo momentus, be kurių bemokslis Ulba nebūtų tapęs XX amžiaus Anykščių unikumu.

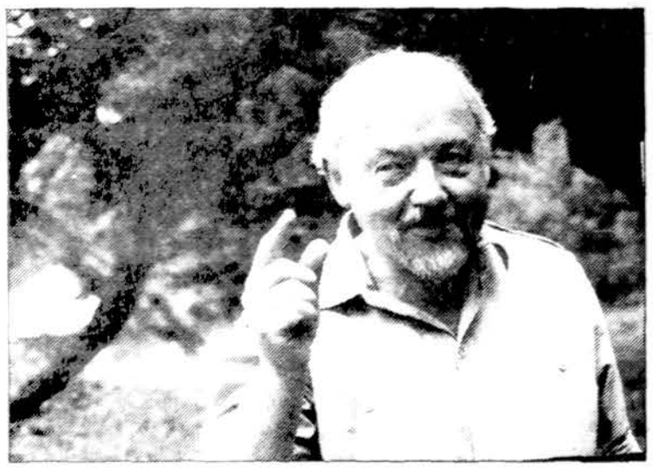

Vaižganto premijos laureatas Rimantas Vanagas.
Algimanto Žižiūno nuotrauka.

Įteikta Vaižganto premija

Siekdamos skatinti rašto žmones rašyti taisyklinga, gražia, spalvinga lietuvių kalba, siekti literatūros ir žurnalistikos dermės, Lietuvos rašytojų ir Žurnalistų sąjungos įsteigė kasmet skiriamą žodžio meistro, prozininko ir publicisto Juozo Tumo — Vaižganto vardo premiją.

Į Rašytojų klubą susirinkusiems plunksnos broliams vertinimo komisijos pirmininkas rašytojas R. Kašauskas pranešė, kad minėtų dviejų kūrybinių sąjungų jungtinė Vaižganto vardo premija (500 Lt) šiemet paskirta Anykščiuose visą laiką gyvenančiam rašytojui ir žurnalistui Rimantui Vanagui už leidyklos „Petro ofsetas" išleistą jo meninių apybraižų knygą *Iš vyturių gyvenimo.*

R. Vanagas yra parašęs ir išleidęs nemaža prozos bei poezijos knygų. Pasak kritiko R. Glinskio, jo poezijai būdingas polinkis į globalinius apmąstymus, pastovių vertybių teigimas, meninių vaizdų konkretumas. Aukštaitijos, gimtųjų Anykščių žmonių likimai atsispindi jo meninėse apybraižose. 1995 m. išleistoje apybraižų knygoje *Nenusigręžk nuo savęs* aprašoma dramatiška Lietuvos žydų istorija, atskleidžiami 1941 ir vėlesnių metų tragiški pasakojimai apie holokaustą ir jo nekaltas aukas. Dokumentinėje apybraižoje *Ex Oriente lux* (1998) pristatoma Lietuvos Rericho draugijos veikla, persekiotų jos narių dramatiški likimai sovietinėje sistemoje.

— Bet pati brandžiausia yra premijuota Rimanto Vanago meninių apybraižų knyga *Iš vyturių gyvenimo,* — kalbėjo rašytojas R. Kašauskas. — Nors Anykščių krašte išaugo daug iškilių asmenybių, literatūros klasikų, tačiau įtaigiu žodžiu autorius pavaizduoja paprastus, eilinius, spalvingus, kuo nors įdomius to krašto žmones. Net sunkmečiu, grėsmingais sovietiniais laikais knygos herojai nepasiduoda sunkiam likimui, nedejuoja, kitiems nesiskundžia sunkiu gyvenimu, o patys stengiasi praskaidrinti būvį, liūdesį, blogą nuotaiką nuvyti pokštais, lietuviška daina, muzika, linksmų istorijų prisiminimais. Toks yra ir apybraižos „Neregėtas svečias" pagrindinis veikėjas, keliaujantis kaimo muzikantas Ulba, kiti personažai.

R. Vanago premijuotą meninių apybraižų knygą poetas A. Drilinga lygino su kito aukštaičio rašytojo Antano Miškinio atsiminimų knyga apie gimtąjį kaimą *Žaliaduonių gegužė.* Čia gyvu žodžiu pasakojama apie kaimų kaimynų sugyvenimą daugiasluoksnėje agrarinėje (kaimo) kultūroje, atveriama spalvinga, artistiška kaimo žmogaus dvasia, bendravimo grožis.

Atsakydamas į Anykščių J. Biliūno gimnazijos direktorės J. Andriukaitienės klausimą, R.Vanagas pasakė, kad knygos personažus net tolimiausiose apylinkėse aptiko 30 metų dirbdamas žurnalistinį darbą, susitikdamas su įvairiausio būdo žmonėmis. Visi jo knygos veikėjai — neišgalvoti, tikri žmonės, net ir jų vardai bei pavardės knygoje nepakeistos.

Laureato pagerbimo, premijos įteikimo nuotaiką praskaidrino Anykščių muzikos mokyklos smuikininko P. Gaidelio muzikavimas. Skaitovas J. Šalkauskas iš premijuotos R. Vanago knygos perskaitė nuotaikingą apybraižą „Neregėtas svečias", kurią siūlome ir draugo skaitytojams.

Algimantas A. Naujokaitis

Lietuvis prancūzų literatūroje

Oskaras Milašius.

Dar prieškario Lietuvoje šiais žodžiais Jonas Grinius apibūdino Oskarą Milašių (1877-1939), tuo ilgam nubrėždamas kiek vienpusišką požiūrį ir vertinimą lietuvių tyrinėtojų darbuose, paradoksalų ne tik jų, bet ir prancūzų kritikoje. Ne tik lietuviškuose, bet ir iš dalies prancūziškuose rašiniuose kalbama apie lietuviškas O. Milašiaus šaknis, aptariama jo, kaip buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės piliečio, padėtis bei savimonė. O juk poetas turėjo dvi tėvynes, ir antrosios — „pasirinktinės" — reikšmė jo gyvenime bei kūryboje nemažesnė negu pirmosios, „prigimtinės". O. Milašius didžiąją gyvenimo dalį praleido Prancūzijoje, čia gavo puikų išsilavinimą, labai gerai pažino prancūzų civilizaciją, kultūrą, literatūrą. Tobulai išmokęs prancūziškai, viską sukūrė šia kalba.

Turėti dvi tėvynes — didelis turtas poetui, ypač tokiam, kaip Oskaras Milašius. Dvi tėvynės — du gilūs, neišsenkantys įkvėpimo, kūrybos, minties šaltiniai. Lietuva ir Prancūzija maitino jo kūną, protą, širdį. Bet tai ne viskas. Milašiaus supratimu, abiems tėvynėms yra skirta atlikti misionierišką vaidmenį būsimame pasaulio likime: „kaip Roma, kaip Heladė, ypač kaip Prancūzija, Lietuva yra daugiau negu tėvynė: tai idėja, žmonijos raidos žaizdras". Tokią lemtį ir vienai, ir kitai tėvynei jis pranašauja paskaitoje, skaitytoje Geografijos draugijos salėje 1919 m. kovo 29 dieną.

Tekstai yra ištikimieji sielos liudininkai. Jie atspindi tikrąją poeto biografiją, yra autentiška vidinio, dvasinio gyvenimo išraiška. Šiame rašinyje apsistojama prie mažai tyrinėtų politinių straipsnių, kuriuose išryškėja ypatingas Milašiaus Prancūzijos vertinimas.

Politiniai rašiniai, kuriuose Milašius neretai prabyla poetine kalba, yra neatskiriama jo kūrybos dalis. Jie buvo rašomi beveik dešimtį metų, nuo 1918-ųjų, ir užbaigiami „Dviem politiniais mesianizmais", paskelbtais 1927 m. Pastarasis tekstas galėtų būti laikomas politiniu Milašiaus testamentu. Kitas, metafizinis, testamentas būtų „Ars Magna" (1924 m.) ir „Slėpiniai" (1927 m.).

Prancūzija minima beveik visuose O. Milašiaus politiniuose rašiniuose. Keičiasi, progresuoja šios šalies sąvoka, jai tekusio vaidmens, jos ryšių su Lietuva supratimas. Milašiaus sukurta politinė doktrina paremta praeities analize ir nukreipta į ateitį. Tai aiški, rišli, nepaprastai įtikinamai pateikta doktrina. Gana poetiška pirmųjų rašinių raiška pamažu virsta griežtu kalbėjimu, tiksliai vartojant ekonominius ir socialinius terminus. Pasak šios doktrinos, Prancūzija ir Lietuva yra neatskiriamai susijusios. Abiejų šalių sąjungos šaknys glūdi labai tolimoje praeityje, prieš istorėje. Poetas akcentuoja seną, abi tautas jungiančią draugystę. „Nuostabusis kraštas, atidavęs man visą savo sielą, yra ne tik mano tėvynė, bet ir visų jūsų tėvynė", — šitaip kreipiasi Milašius į prancūzus ir lietuvius, susirinkusius Geografijos draugijos salėje.

Toks teiginys turėjo nustebinti Milašiaus klausytojus. Tačiau pačiam poetui viskas aišku: Lietuva esanti daugelio indoeuropiečių tautų lopšys. Arijų, kitaip — senųjų lietuvių, rasė pasklido po Europos žemyną ir padėjo „pamatus galingam socialiniam statiniui, kurį, bėgant laikui, apvainikavo trys spindinčios viršūnės: Heladė, Roma ir Prancūzija, o jų dvasinis žvilgsnis aprėpia pasaulį".

Milašius prancūzams reiškia pagarbą už tai, kad jie jam priminė pareigą — naujosios Lietuvos nepriklausomybės gynimą politinėmis ir diplomatinėmis priemonėmis. Jis nesikratė šios pareigos, nes XX a. pradžios įvykiuose įžvelgė amžinosios Blogio (kurį poetas vadina „Gėrio siekimu per smurtą") ir tikrojo Gėrio (tai „jo siekimas evoliuciniu keliu") kovos įkūnijimą.

O kaip šioje situacijoje turi elgtis Prancūzija? Kokios pozicijos laikytis? Milašius yra įsitikinęs, ir trokšta įtikinti tėvynainius prancūzus, kad jo antroji tėvynė turi stoti į tikrojo Gėrio pusę: „Mes esame kelyje, mes judame ne savo valia, mums vadovauja aukštesnės jėgos, bet, kartojame, šiame galingame sraute aiškiai išsiskiria dvi srovės, (...). (...) vieną iš priešininkų įkvepia karinio smurto dvasia, kitą — kilnus aukos idealas. Kokia būtų pragaištis, jei, raidos krizę išgyvenanti, Prancūzija sužlugdytų taiką, pirma laimėjusi karą! (...) antroji pergalė yra sunkesnė už pirmąją: tiesa, jai reikia mažiau didvyriškumo, bet gerokai daugiau moralinio atsižadėjimo ir pasiaukojimo" („Du karai, dvi dvasios"). Milašius teigia, jog Prancūzija jokiu būdu neturėtų nukrypti nuo nubrėžtojo kelio, nes jai iš anksto nulemtas mesianistinis vaidmuo. Vienas iš nulėmimo ženklų yra „mistinė Prancūzijos pergalė". Pirmajame pasauliniame kare. Tai ir Prancūzijos skola Lietuvai, kurią reikia atlyginti: „prieš šių laikų didybės, kurios kilniausia ir patvariausia išraiška yra didvyrių ir mąstytojų Prancūzija, ištakų" stovi Lietuva („Lietuvos ir Lenkijos ryšiai").

Poetas iškelia mintį, kad kiekviena šalis turi savo šlovės, laimės, klestėjimo metą. Laimingasis Lietuvos laikas pranyksta priešistorės ir Viduramžių miglose. Prancūzijai lemtis buvo daug palankesnė: praktiškai ji sugebėjo gauti daug naudos iš visų istorinių epochų ir tapo „viena turtingiausių ir kultūringiausių pasaulio tautų". Taigi Prancūzija turėtų nedelsdama morališkai, politiškai, ekonomiškai įsipareigoti dėl šviesios Lietuvos, Europos, o gal — ir pasaulio, ateities.

Matome, kad XX a. pradžioje Milašius kloja būsimos visuomenės pamatus. Atsinaujinimo impulsą turi duoti su Prancūzijos pagalba atgimusi Lietuva. Galutinai atgavusi jai prideramą vietą Europoje, Lietuva, kartu su Latvija ir Estija, sudarys Baltijos tautų sąjungą. Kartą prasidėjęs, šis procesas nebenutrūks. Štai Oskaro Milašiaus vizija: „solidi, Antantės remiama, Latvijos-Lietuvos konfederacija su prisijungusia Estija, o per ją — susisiejusi su Suomija; šios šalių grupės ir Skandinavijos sąjungos suartėjimo galimybė; Prancūzijos ir jos sąjungininkams palankios Rusijos pamatai; dviguba, lenkiškai-baltiška, naujosios Austrijos sustiprinta, gynybinė siena, iškilusi tarp Vokietijos ir besikeičiančios Rusijos; lietuviškai-suomiškai išspręsta Rytų problema atneša tokias saugumo garantijas Europai ir pasauliui" („Baltijos valstybių sąjunga").

Trečiajame praėjusio šimtmečio dešimtmetyje šis Milašiaus planas turėjo atrodyti kaip gryniausia utopija. Išaušus naujajam amžiui, aktyviai kuriantis Europos Sąjungai, utopiškumo lieka mažiau. Milašius iškyla, kaip naujos, begimstančios Europos skelbėjas, tampa aktualūs jo politiniai rašiniai.

Čia tinka pateikti dar vieną klausimą: kodėl poetas taip troško mums palikti šį politinį testamentą? Atsakymas galėtų slypėti antrajame, metafiziniame, testamente, kurį Milašius pradėjo rašyti po pirmosios nušvitimo nakties (1914 m. gruodžio 14 d.). Didžioji šios nakties patirtis yra ta, kad Milašius atranda savyje Regintį, Įkvėptąjį. „Prie mano vardo buvo pridėta raidė H", — jis rašo „Laiške Storgei". Tai aštuntoji hebrajų kalbos raidė, reiškianti absoliutą, mistines galias, kurias įgyja ja pažymėtasis. Poeto patirtis primena Biblijos patriarcho Abraomo (Abrahamo) patirtį: iki susitikimo su Dievu jo vardas buvo Abramas. Pakeisdamas vardą, Jahvė sudaro su patriarchu sutartį. Abraomas palieka senąjį gyvenimą ir toliau eina naujojo pašaukimo keliu. Gavęs pirmąjį apreiškimą, Milašius pasijunta esąs įpareigotas skelbti jam atvertą absoliutų Pasaulio ir Visatos pažinimą, į kurį įeina ir politinis bei dvasinis Europos ir pasaulio suvienijimas. Šiame procese ir Prancūzijos, ir Lietuvos vaidmuo išskirtinis.

Reikia pastebėti, kad geopolitinė Europos realybė Milašiaus laikais akivaizdžiai kirtosi su poeto apmąstymais ir planais. Jo pastangos nesusilaukė nei supratimo, nei pritarimo. Lietuvos-Lenkijos konflikte Prancūzija palaikė ne Lietuvos, o Lenkijos pusę. Baltijos valstybių sąjungos idėja išsisklaidė, vos suformuluota. Išlieka literatūrinė politinių rašinių vertė. Nusipelnė dėmesio bandymas praktiškai įkūnyti metafizines idėjas. Politiniai rašiniai mums labiausiai liudija poeto troškimą visiems laikams suvienyti abi brangias tėvynes, Lietuvą ir Prancūziją, jei ne tikrovėje, tai bent mintyse.

Dr. Genovaitė Dručkutė
Vilniaus universitetas

Svetimos plunksnos mūsų pavardėse

Antanas Klimas

1221 metais keliolika Lietuvos kunigaikščių pasirašė sutartį su Padolijos valdovais. Visi lietuvių kilmingųjų kunigaikščių vardai buvo lietuviški: *Narimantas, Vidmantas, Švitrigaila* ir pan. Tais laikais pavardžių dar nebuvo.

Šiuo metu, kaip mes jau buvome pastebėję *Drauge* (2003.12.18), tik apie 20 nuošimčių lietuvių pavardžių yra lietuviškos. O 80 nuoš. lietuviškų pavardžių yra vienaip ar kitaip suslavintos: vienos pasiskolintos iš lenkų ir kitų slavų kalbų, kitos išverstos iš lietuvių į lenkų kalbą; o didelė dalis turi slavų kalbų priesagas (sufiksus) ir galūnes, tokias, kaip *-isk(as), -avičius, -evičius* ir pan.

Apie 1938 m. Lietuvos švietimo ministerija buvo pavedusi Lietuvių kalbos draugijai paruošti lietuvių pavardžių atlietuvinimo įstatymo projektą. Šis planas jau buvo baigiamas ruošti, bet 1939 metais kilo karas ir viskas liko sujaukta.

Dabar labai trumpai žvilgterėsime į tuos keturis šimtmečius (15, 16, 17, 18-ą), per kuriuos susiformavo lietuvių pavardės. Tas vyksmas buvo ilgas ir sudėtingas, bet mes čia pažvelgsime tik į vieną jo pusę: kodėl tiek daug lietuvių pavardžių buvo suslavinta.

Kaip ir visi indoeuropiečiai (išimtis: romėnai), lietuviai ilgus amžius turėjo tik vieną vardą: *Mindaugas, Gediminas, Algirdas, Jogaila, Vytautas, Skirgaila, Švitrigaila* ir pan. Kai kurie žmonės dar turėjo pravardes ir vad. prievardžius: *Narimantas iš Vilniaus, Baltutis Žemdirbys* ir pan.

14-jame amžiuje senąją lietuvių (gal dar geriau: baltų) kultūrą persmelkė labai dideli įvykiai: atėjo krikščionybė. Su ja kartu atėjo ir daugybė naujų vardų: *Petras, Jonas, Antanas, Mykolas, Motiejus, Vincas, Matas* ir daug daug kitų.

Kai kurie šių krikščionybės vardų vėliau virto pavardėmis: *Jonys, Jonaitis, Jonynas, Petrutis, Petrulis, Petrėnas* ir t.t.

Tokias pavardes linkstama laikyti lietuviškomis, nors jų šaknys yra atėjusios iš aramajų, hebrajų, lotynų, graikų kalbų. Tokių pavardžių turi visos Europos kalbos.

Deja, daugelyje Lietuvos parapijų nebuvo lietuvių kunigų, o jose dirbo daugiausia lenkai, vėliau — sulenkėję lietuviai. Jie pamažu pradėjo savo parapijiečius lenkinti. Tokiu būdu šalia *Jonys, Jonaitis, Jonynas* atsirado įvairių pavardžių su slaviškomis „plunksnomis": *Jankauskas, Jankelevičius, Jaskelevičius* ir t.t.

To dar nebuvo gana. Aplenkėję ir sulenkėję vargonininkai, kurie vedė parapijų krikštų ir vedybų knygas, ėmėsi dar dviejų lenkinimo veiksmų: a. jie tiesiog „prirašė" žmonėms lenkiškas pavardes; b. jie išvertė lietuvių pavardes į lenkų kalbą.

Daugelis Lietuvos gyventojų tuomet buvo beraščiai ir net nesuprato, kas čia darėsi.

Taigi, Lietuvoje atsirado lenkiškos pavardės: *Chmieliauskas, Zinkevičius, Zaskevičius, Zencevičius* ir daug kitų.

Lietuviai *Ožys, Ožaitis* buvo išversti į *Kazlas, Kazlauskas; Žvirblis* virto *Vrublevskiu,* o *Audėjas* tapo *Atkočius,* ir t.t.

Gal dėl to pati labiausiai paplitusi pavardė Lietuvoje (apie 1,600 šeimų) turi pavardę *Kazlauskas.*

Taip visokio plauko lenkintojai siautė Lietuvoje tris šimtmečius: 16, 17 ir 18-me.

Tiesiog reikia stebėtis, kad dar iš viso išliko tikrų lietuviškų pavardžių. Tarkim, mano gimtojo kaimo (*Pelekonys,* Jieznov, Alytaus aps., dab. Prienų raj.) pavardės yra lyg ir pasidalinusios pusiau: lietuviškos *Šapalas, Šėrys, Šiugždinis, Čiupas* ir pan., ir apslavintos *Bartusevičius, Zencevičius, Matulevičius, Ambrazevičius, Kaminskas* ir pan.

(Pavardė *Klimas* — per vokiečių ir lenkų kalbas atėjo iš lotynų būdvardžio *Clemens* „garaširdis; pasigailįs". Iš to žodžio yra kilę vardas *Klemensas,* pavardė *Klemas, Klimas, Klimaitis, Klimkaitis, Klimavičius* ir t.t.)

Kai 1918.02.18 Lietuva tapo nepriklausoma, nebuvo nei laiko, nei pinigų, nei kalbininkų (vienintelis — prof. K. Būga, miręs 1924 m.), kurie būtų planavę pavardžių atlietuvinimą. Tai, kaip minėjome, tik apie 1938 buvo pradėta apie tai galvoti... Okupacijų metais niekas apie tai nedrįso užsiminti. O po 1990.03.11 Lietuvos kalbininkai nenorėjo šio klausimo kelti.

Po karo keliasdešimt tūkstančių lietuvių atsidūrė JAV, Kanadoje, Anglijoje, Australijoje ir P. Amerikoje. Kai kurie jų, gaudami gyvenamojo krašto pilietybę, numetė svetimas slaviškas plunksnas ir savo pavardes sutrumpino. Čia duosime keliolika pavyzdžių:

Adamkavičius > *Adamkus;* Aleksandravičius > *Aleksa;* Baranauskas > *Baras;* Jarkulnevičius > *Jurkus;* Kamantauskas > *Kamantas;* Krakauskas > *Krokys;* Ragauskas > *Ragas;* Sidaravičius > *Sidrys;* Udarevičius > *Udrys;* Vitkauskas > *Vitkus* ir t.t.

Tuo tarpu Lietuvoje niekas šio klausimo nejudina. Lietuvos kalbininkai sako, esą, jie dar negalį to klausimo kelti, nes juos kai kas galįs apšaukti nacionalistais, fašistais.

Lietuvoje, man atrodo, beveik visi žmonės yra pripratę prie tų ilgų, kerėpliškų, nelietuviškų pavardžių (Pvz. *Bartusevičius, Beresnevičius, Sakvilevičius, Kananavičius, Aleksandravičius* ir t.t.

Aš gi siūlyčiau mėginti daryti taip.

1. Lietuvių kalbos institutas paruošia planą lietuvių pavardėms, tarkim, sutrumpinti. Tas planas eina į Seimą, kur jis priimamas.

2. Niekas nebus verčiamas pavardę keisti, viskas vyksta savanoriškai.

3. Pavardės pakeitimas turėtų būti paprastas veiksmas: gal vietinėse savivaldybėse. Turėtų būti paprastos formos ir nebrangu.

4. Problemų bus ir su kai kuriomis labai ilgomis lietuviškomis pavardėmis, pvz., *Didžpinigaitis, Dielininkaitis, Galininkaitis* ir pan.

5. Lietuvių kalbos institutas galėtų paruošti sąrašą pavyzdžių.

6. Tokių pavardžių kaip *Jonys, Jonaitis, Jonynas* reikėtų nekeisti, o *Janavičius, Jankelevičius, Jaskelevičius, Jasenauskas* reikėtų (savanoriškai!) sutrumpinti.

7. Kai kurie kalbininkai Lietuvoje prisibijo, kad šeimose gali atsirasti nevienodų pavardžių; pvz., vienas brolis *Mikulevičius,* o kitas — *Mikulis* ir pan. Man gi atrodo, kad to nereikia bijoti. Užsienyje yra keliolika šeimų pavarde *Kučinskas.* Vieni ir pasiliko *Kučinskas,* kiti sutrumpino į *Kučys,* dar kiti — į *Kučėnus,* ir jokios sumaišties nebuvo.

Poetas — satyrikas

Albertas Skyrelis

Epigramos

SAVIGARBA

Lyg žiburiai plakatai šviečia,
Kur tik žvelgi — tai ten, tai čia:
„Nevokit, gerbiami piliečiai, —
Nekonkuruokit su valdžia!"

VAIZDELIAI

Lopėm rusui kiaurą klyną,
O dabar — savi šokdina.
Vakar gąsdino rajkomas,
Šiandien pjauna Telekomas.

TEMPO!

Dainas dainuokim apie margą klėtį,
Kol žiburėlis dar gimtuos namuos, —
Rašykite, poetai, paskubėkit,
Nes, sako, Mūzas greit privatizuos...

IŠPAŽINTIS

Partijų prikūrėm gyvą velnią,
Kas ten jas suvirškins ar nurys.
Pasilikęs be partinių kelnių —
Nepartinės partijos narys.

NE TAU, MARTYNAI...

Link teisybės nenukaksi.
Tai, brolau, tuščia svaja.
Konstitucija nors kekšė,
Bet elitinė, deja..

EPITAFIJA SAU

Dieną naktį jo siela kankinas,
Nors nebuvo nei šventas, nei genijus.
Atvažiuojant jis laukdavo Inos,
O akelės sapnavo... Eugenijos.

Albertas Skyrelis.

Tiek Lietuvoje, tiek išeivijoje leidžiamus laikraščius savo epigramomis, satyrine poezija pamargina, skaitytojų šypseną įskelia Vilniaus krašto poetas, Lietuvos Rašytojų sąjungos narys, Albertas Skyrelis. Baigęs Vilniaus pedagoginį institutą, jis 40 metų mokytojavo Vilniaus krašte, Eitminiškėse, prisidėjo prie lietuvybės darbų, lietuvių kalbos gynimo Rytų Lietuvoje. A. Skyrelis ir dabar yra lietuvybę sergėjančio Švenčionijos klubo, Šv. Kazimiero ordino narys.

A. Skyrelis yra išleidęs poezijos rinkinius *Būkim pažįstami* (1981), *Kas kvailesnio?* (1993), lyrinių eilėraščių knygas *Aš atsiliepsiu* (1992), *Kitiems save išdalinau* (1998). Pasak literatūros kritikės L. Arnatkevičiūtės, A. Skyrelio poezija yra tradicinio eiliavimo, dainiška, joje neretai sunkiai nuspėjama riba tarp lyrizmo, ironijos ir autoironijos, gausu originalios metaforikos.

Keletą naujesnių epigramų A. Skyrelis siūlo *Draugo* skaitytojams. Savo posmeliais poetas juokiasi iš šiandieninės Lietuvos visuomenės ydų, korupcijos apraiškų.

A. Naujokaitis

Lietuvių rašytojų draugijoje

Atkelta iš 1 psl.

Autoriai, atsiuntę savo knygas šiais metais, bus paskelbti 2003 metų veiklos apžvalgoje.

2002 m. Lietuvoje išleista *Lietuvių egzodo vaikų ir jaunimo literatūra.* Vyr. redaktorius prof. Vincas Auryla. Štai kaip apie šią knygą rašo rašytojas Česlovas Senkevičius š.m. spalio 8 d., *Tėviškės žiburiuose:* „Kad priaugančių išeivijos kartų skaitybai, kaip lituanistinio ugdymo priemonei, buvo skirta didelis dėmesys 1945-1990 metų laikotarpiu, liudija stambus, Kaune išleistas vaikų ir jaunimo literatūros pirmasis antologijos tomas, pavadintas *Lietuvių egzodo vaikų ir jaunimo literatūra,* prof. Vinco Aurylos sudarytoje 640 psl. apimties kietais viršeliais įrištoje knygoje. Tame pirmame tome su savo kūriniais dalyvauja 58 išeivijos rašytojai, į kurių prozinę įvairovę skaitytojus įveda trumpos jų biografijos, išryškintos gražiomis antraštėmis ir skirtingu teksto šriftu. Dauguma apsakymėlių papildyti taikliomis iliustracijomis, paimtomis iš antologijos dalyvių knygų. Knygos sudarytojo žodyje nušviestos vaikų ir jaunimo literatūros kūrėjų ryžto, entuziazmo ir nelengvų sąlygų kelias, prisimintos sunkiai įveikiamos kliūtys... Antrasis tomas skirtas poetų bei dramaturgų kūrybai, trečiasis bus studijinio pobūdžio veikalas, kuriame numatyta apžvelgti vaikų ir jaunimo literatūros užuomazgas, raidą ir susiformavimą į savitą meninį organizmą".

Knygos leidybą parėmė Lietuvių fondas, talkino rašytojas Stasys Džiugas ir Lietuvių rašytojų draugijos pirmininkė Stasė Vanagaitė-Petersonienė. Išleido akcinė bendrovė leidykla „Šviesa", Kaunas. Antologija su persiuntimu kainuoja 20 dol. Čekį siųsti Lith. Writers Association vardu, c/o Stasys Džiugas, 5729 Edge Dr., Oak Lawn, IL 60453–4509.

Prof. V. Auryla mums rašo, kad „Šviesos" leidyklą perėmė nauji savininkai, todėl Lietuvių egzodo vaikų ir jaunimo II tomo antologijos laiko išleidimas susitrukdė. Prof. V. Aurylai vėl teks pasirašyti naują kontraktą su naujomis sąlygomis. Rašo, kad II tomas tikrai pasirodys 2003 metų pavasarį. Jį sudarys 20 lankų poezijos ir 25 lankai dramaturgijos.

Alei Rūtai 2002 m. sausio 5 d. Los Angeles LB Kultūros tarybos premijų įteikimo vakare buvo įteikta Lietuvių rašytojų draugijos 2000 m. literatūrinė premija už romaną *Vargingos tėvynės vaikai.* Mecenatas — Lietuvių fondas.

A.a. rašytojo Jurgio Jankaus šeima paprašė LRD-ją rūpintis mirusio autoriaus paskutinės knygos *Pušis* išleidimu. LRD-jos valdyba sutiko, aukos siunčiamos valdybos iždininkui Stasiui Džiugui šiuo adresu 5729 Edge Lake Dr., Oak Lawn, IL 60453–4509. Aukotojai atsiliepė į šį aukų rinkimą. Labai ačiū.

2002 m. Lietuvių rašytojų valdyba Čikagoje buvo surengusi 2 renginius. 2002 m. balandžio 19 d. Čiurlionio galerijoj įvyko Hypatijos Yčaitės-Petkus *Springtime in Lithuania* sutiktuvės. Labai įžvalgiai apie knygą kalbėjo rašytoja Laimutė Tornau. Pati knygos autorė publiką žavėjo savo ugningu, šilta kalba. Visos jos atsivežtos knygos buvo parduotos. Knyga parašyta angliškai, pas amerikiečius turi didelį pasisekimą. Lietuviškai skaitantys šią knygą priėmė labai šiltai, nes labai vaizdingai aprašytas nepriklausomos Lietuvos, ypač Kauno, gyvenimas.

2002 m. lapkričio 15 d. Čikagoje įvyko tradicinis „Pavasaris rudenį" literatūros vakaras. Savo kūrybą skaitė kun. Rimvydas Adomavičius, Nijolė Jankutė-Užubalienė, Eglė Juodvalkė, Audra Kubiliūtė-Daulienė, Kornelijus Jazbutis, Teresė Pautieniūtė-Bogutienė, Violeta Pakalniškienė, Laimutė Tornau, Linas Umbrasas, Vilija Vakarytė, Vilimantas Zablonskis.

Poetė Eglė Juodvalkė dalijosi įspūdžiais iš Frankfurto knygų mugės. Buvo daug publikos. Programos organizatorė ir vadovė Daiva Karužaitė.

Rašytojai, pakeitę adresus, prašome pranešti LRD-jos valdybai. Adresas: 2534 W. 40th St., Chicago, IL 60632, tel. 773-847-1693. Lietuvių rašytojų draugijos valdybą sudaro: Stasė Petersonienė, pirm., Stasys Džiugas, ižd. ir antikvaras, Daiva Karužaitė, sekr., Audra Kubiliūtė-Daulienė, narė angliškai rašantiems, dr. Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis, narys, Nijolė Jankutė-Užubalienė, narė informacijai.

Sveikinimai

Lietuvių rašytojų draugija sveikina **Valentiną Sventicką,** Lietuvos Rašytojų sąjungos pirmininką ir literatūros kritiką, laimėjusį Lietuvos vyriausybės meno premiją.

Lietuvių rašytojų draugija sveikina poetą **Kazį Bradūną,** 2002 m. Lietuvos „Poezijos pavasario" laureatą.

Sveikiname poetą **dr. Tomą Venclovą** Lenkijoje labai pagerbtą už literatūrinį bendradarbiavimą.

Sveikiname rašytoją **Anatolijų Kairį** LB Kultūros tarybos dramos veikalų konkurse laimėjusį premiją už 3 veiksmų komediją „Pilietybė".

Sveikiname rašytoją **Andrių Mironą** LB kultūros tarybos draminių veikalų konkurse laimėjusį premiją už 3 v. dramą „Kartų praraja". Šio konkurso mecenatas — dr. Jonas Adomavičius.

Laureatas Juozas Almis Jūragis

Lietuvių rašytojų draugijos valdybos sudaryta 2001 m. literatūrinės premijos komisija — Nijolė Jankutė-Užubalienė, Laimutė Tornau ir Vainis Aleksa — ir LRD-jos valdybos nariai. Stasė Petersonienė, pirm. ir Stasys Džiugas, ižd. 2002 m. gruodžio 8 d. posėdyje nutarė 2001 m. Lietuvių rašytojų draugijos premiją už viso gyvenimo kūrybą paskirti Juozui Almiui Jūragiui, gyvenančiam Australijoje. Premijos mecenatas — Lietuvių fondas.

Laureatas Juozas Almis Jūragis yra parašęs šias knygas: poezijos — *Tolimieji miražai, Akmens ir paukščio metas, Žeme, būk mano motina, Tik sapno ugnį jausi.* Suredagavęs *Terra Australia,* Australijos lietuvių poezija, *Plunksna ir žodis,* Almanachas *Australijos lietuvių metraštis.* Jo poezija yra išversta į flamų kalbą. *Een Steen Helft* knyga išleista Belgijoje, Antverpene 1971 m. *Woorden Tegen Vernietiging* (Europos poezija II pasaulinio karo metais) išleista Gennep leidyklos Amsterdame, Olandijoj 1980 m. Ten yra Almio Jūragio kūrybos. 1992 m. Deakin Geelong universitetas Australijoj išleido knygą *Bibliography of Australian Multicultural Writers.* Ten minimas ir Almis Jūragis. Jis yra parašęs daug literatūrinių ir visuomeninių straipsnių įvairiuose žurnaluose ir laikraščiuose.

Sveikiname laureatą **Juozą Almį Jūragį** ir linkime dar daug kūrybingų metų.

Lietuvių rašytojų draugijos valdyba prašo rašytojų pranešti, kada ir už kokią knygą gavo draugijos literatūrinę premiją.

Tai reikalinga draugijos istorijai.

Lietuvių rašytojų draugija yra dėkinga Lietuvių fondui už literatūrines premijas ir paramą rašytojų leidiniams.

Lietuvių rašytojų draugijos valdyba yra dėkinga Lietuvos žurnalistui Algimantui Naujokaičiui, kuris savo straipsniuose, ypač *Literatūroj ir Mene,* dažnai aprašo mūsų draugijos veiklą.

Ačiū rašytojui Valentinui Sventickui, buvusiam Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkui, už labai nuoširdų bendradarbiavimą su mūsų draugija.

Ačiū *Draugo* vyr. redaktorei rašytojai Danutei Bindokienei už nuoširdų dėmesį Lietuvių rašytojų draugijai *Draugo* dienraštyje ir „Margučiui II" už mūsų renginių reklamą.

Stasė Petersonienė
LRD-jos pirm.

Šiemet vasario 16 d. Lietuva iškilmingai šventė savo nepriklausomybės paskelbimo 85-ąsias metines. Įdomu prisiminti, kad, švenčiant 80 m. Lietuvos valstybės atkūrimo sukaktį 1998 m., Vasario 16-osios proga valstybės įmonė „Lietuvos paštas" išleido į apyvartą sukakčiai skirtą pašto ženklą ir bloką.
Gedimino Žilinsko (Elta) nuotrauka.

VDU bibliotekos sukaktis

Sunkiomis nepriklausomos Lietuvos kūrimosi sąlygomis 1922 m. buvo pradėta kurti Lietuvos universiteto biblioteka, o oficialia jos įkūrimo data laikoma 1923 m. sausio 1 d. — tą dieną bibliotekos vadovu tapo prof. V. Biržiška. Vėliau iš šios bibliotekos išaugo Kauno medicinos universiteto, Kauno technologijos universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos.

Be mūsų universiteto vadovų, bibliotekos darbuotojų, akademinės bendruomenės narių į šį iškilmingą minėjimą atvyko ir KTU rektorius prof. Ramutis Bansevičius bei KMU prorektorė prof. Irena Misevičienė, taip pat šių universitetų bibliotekų direktorės, beveik visų aukštųjų mokyklų akademinių bendruomenių nariai.

Nors Lietuvos universitetas jau nuo 1930 m. vadinamas Vytauto Didžiojo vardu, tačiau šio universiteto bibliotekos pirmasis vadovas nepamirštas. Minint bibliotekos 80-metį, VDU didžiajai skaityklai suteiktas Vaclovo Biržiškos vardas. Prie jos gausiai susirinkusiems svečiams VDU rektorius prof. Vytautas Kaminskas trumpai papasakojo Lietuvos universiteto bibliotekos įkūrimo istoriją, supažindino su V. Biržiškos asmenybe. Prie didžiosios skaityklos durų atidengta paminklinė lenta, liudijanti jai suteiktą naują vardą, o svečiai pakviesti į joje vykusį seminarą „Šiuolaikinė universiteto biblioteka: knygų saugykla ar informacijos greitkelis."

Pranešimus skaitę KMU, KTU, KU, ŠU, VU, VPU, LŽŪU ir VGTU atstovai apibūdino bibliotekų veiklą šiandien, pasidžiaugė tarė naujų technologijų ir veiklos sąlygų įtaką bibliotekų veiklai. Bandyta nusakyti uždavinius, kuriuos tenka spręsti bibliotekoms, kad patenkintų šiuolaikinio skaitytojo poreikius. Taip pat buvo kalbama apie tai, kokią vietą biblioteka užima besiformuojančioje informacinėje visuomenėje ir kokių tikslų ji turėtų siekti, kad išliktų svarbia kultūros ir mokslo plėtojimą įtakojančia institucija. Pasinaudodami projekcine aparatūra, pranešėjai seminaro dalyvius supažindino su jų atstovaujamų universitetų tinklapiais internete, o rektoriaus referentės viešiesiems ryšiams J. Šarpnickienės sukurtas filmas puikiai papildė VDU bibliotekos direktorės Janinos Masalskienės pranešimą apie bibliotekos veiklą nuo pat jos ištakų iki dabarties. Seminaro metu KTU rektorius prof. Ramutis Bansevičius, KMU prorektorė prof. Irena Misevičienė įteikė padėkos raštus šių universitetų bibliotekų darbuotojoms. VDU bibliotekos direktorei J. Masalskienei įteikė LR švietimo ir mokslo ministro A. Monkevičiaus padėkos raštą, o kitas bibliotekos darbuotojas apdovanojo padėkos raštais.

Sausio 31 d. buvo įsimintina ne vien seminare skaitytų svarbių pranešimų gausa, bet ir šventine nuotaika. Todėl, nesistengdami perteikti vertingo pranešimų turinio, baigsime VDU rektoriaus prof. V. Kaminsko palinkėjimu VDU bibliotekai ateityje tapti viena geriausių Europos Sąjungoje!

Tomas Pabedinskas
MI-IV

Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos 80 metų sukakties paminėjimo dalyviai.

Studentai šventė Vasario Šešioliktąją

Prieš kelerius metus vyresnio amžiaus žmonės Vasario 14-ąją (šv. Valentino) dieną vadino amoralia švente, atseit užgožiančia Vasario 16-ąją. Dabar Meilės dieną tarsi neliko amžiaus skirtumo, o į Nepriklausomybės dienos šventimą kasmet įsitraukia vis daugiau jaunimo.

Atgimę prieškario Lietuvos Prezidentūros rūmai, esantys Kauno senamiestyje, tapo pagrindiniu Lietuvos valstybės atkūrimo 85-ųjų metinių akcentu. Senosios Prezidentūros atidarymo iškilmėse dalyvavo trys prezidentai: dabartinis šalies vadovas Valdas Adamkus, ministras pirmininkas Algirdas Brazauskas ir išrinktas prezidentas Rolandas Paksas. Virš Prezidentūros iškelta ne tik Lietuvos respublikos, bet ir prezidento vėliava. Istorikų teigimu, paskutinį kartą virš šio pastato vėliava plevėsavo 1940 m. birželio 14-ąją.

Restauruotos Prezidentūros pastatą pašventino arkivyskupas Sigitas Tamkevičius. Po oficialių iškilmių, kuriose dalyvavo tik kviestiniai svečiai, visi trys prezidentai kartu su miesto ir apskrities vadovais apžiūrėjo restauruotos Prezidentūros pastatą. Buvo nuspręsta, jog šiame pastate ir veikiantis prezidentas galėtų turėti savo kabinetą.

Kai bus įrengta ekspozicija (o tai numatoma š.m. liepos 6 dieną), Prezidentūra taps atvira visiems žmonėms. Visi galės pamatyti, kaip atrodė patalpos, kuriose prezidentas Antanas Smetona dirbo, gyveno, priiminėjo svečius. Pagal turimas nuotraukas bandoma atkurti tuometinį vaizdą. Anot istorikės A. Veilentienės, pastate išlikę nemažai autentikos. Pagal rastus palėpėje plaušų fragmentus, atkurta gipsatūra. Išliko autentiški paradiniai laiptai, lauko durys, A. Smetonos kabineto langas. Prezidentūros pirmajame aukšte bus įrengta ekspozicija, o antrajame lankytojai galės apžiūrėti audiencijų salę ir memorialinį A. Smetonos kabinetą.

Statinys pradėtas rekonstruoti prieš ketverius metus. Dėl finansavimo stygiaus darbai porai metų buvo nutrūkę. Tai bus vienintelis muziejus Kaune, pritaikytas žmonėms su negalia. Jiems įrengtas specialus liftas.

Po iškilmių Prezidentūros kiemelyje visi trys prezidentai nuvyko į Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelį, kur padėjo gėlių prie Nežinomojo kareivio kapo ir Laisvės paminklo. Čia pat esančioje Vienybės aikštėje buvo sukurta gyva vėliava — žmonės rankose laikė apie 3 tūkstančius geltonos, žalios ir raudonos spalvos balionų. Tai didžiausia trispalvė iš balionų kuri pretendavo į Lietuvos rekordų knygą. Tačiau, kaip rekordas, ši vėliava nebuvo užregistruota, mat neįmanoma suskaičiuoti kiek iš tiesų buvo balionų. Balionų trispalvę idėją pasiūlė studentai. Taip pat studentai kartu su policininkais nuo ankstyvo ryto stabdė į miestą įvažiuojančius automobilius ir jų vairuotojams įteikdavo specialias vėliavėles. Studentai šiemet surengė ir iškilmingą eiseną, kurios priekyje važiavo trijų spalvų balionais papuoštas džipas.

Šiųmetiniai Nepriklausomybės dienos renginiai įrodė, jog lietuviai, nuo liūdnų ir jaunajai kartai nuobodžių minėjimų, perėjo prie džiugaus ir linksmo, tačiau tuo pačiu pagarbos kupino šventės minėjimo. Ši šventė tampa įdomi ne tik praeities įvykius prisimenantiems senoliams, bet ir jų anūkams, kurie lygiateisiai gali dalyvauti pačiame šventės minėjimo kūrime. Dabar galim drąsiai švęsti abi šventes (šv. Valentino ir Nepriklausomybės dieną), nebijodami, kad kuri viena liks nuošaly, užgožta kitos. Juk meilė artimui ir meilė tėvynei yra vienas kitą papildantys ir tampriai susiję jausmai. Reikia tik džiaugtis, kad galime dvi širdžiai mielas šventes švęsti praktiškai vienu metu.

Milda Zinevičiūtė,
VDU studentė, Kaunas

III LIETUVIŲ BALSO KONKURSAS
Skelbiamas **Lietuvos valstybės 750 metų jubiliejaus ir Lietuvos valdovo Mindaugo karūnavimo proga**
DR. JONO ADOMAVIČIAUS
finansuojamas mūsų valstybės kūrimo tema
literatūrinis prozos konkursas
Skiriamos trys premijos
I — 5,000 dol.,
II — 3,000 dol.,
III — 2,000 dol.

Tema kūrėjams: MES — LIETUVA! Mes didžiuojamės tuo, kad turime tūkstančių metų istoriją, kad esame Lietuva — tokia skirtinga įvairiais šimtmečiais, bet visada ta pati Lietuva, kurianti savo istoriją ir besisemianti stiprybės iš praeities ir dabarties.

Laikas: Paskutinė kūrinio išsiuntimo data oro paštu — 2003 m. gruodžio 31 d. Prašome nelaukti gruodžio mėnesio ir kūrinius siųsti kiek galima anksčiau.

Kūrinius siųsti: *LIETUVIŲ BALSAS,* Konkursas 2624 West 71st Street, Chicago, IL 60629–3004, USA.

Teksto paruošimas: Konkursui siunčiamas kūrinys turi būti parašytas mašinėle arba kompiuteriu, pasirašytas slapyvardžiu. Tas pats slapyvardis turi būti užrašytas ant atskiro užlipinto vokelio, į kurį reikia įdėti savo kortelę su vardu, pavarde, adresu, telefono ir, jei turima, fakso numeriu. Tik laimėjusio rašytojo vokas bus atidarytas. Nepremijuoti kūriniai negrąžinami.

Vertinimo komisija: Danutė Bindokienė, Robertas Keturakis, Gražina Mareckaitė, Stasė Petersonienė, Vytautas Volertas. Sprendimas — paprasta balsų dauguma.

Premijų įteikimas: Lietuvių literatūros šventėje Čikagoje.